

Zeebouts reisverslag is een prachtige bron voor wie weten wil hoe een Vlaming zich eind vijftiende eeuw informatie verschafte over een vreemde wereld en hoe hij deze informatie beoordeelde. In Zeebouts toon lijkt het (terechte) besef mee te klinken dat het Oosten in politieke en culturele zin voor het Westen niet onderdeel was. Hoewel Zeebout de religieuze opvattingen en praktijken van de 'heidenen' bekritiseert, klinkt zijn verslag nergens laatdunkend.

De inleiding op de editie heeft hier interessante aspecten laten liggen. Met een poging de receptiegeschiedenis en het lezerspubliek te achterhalen was de waarde van deze uitgave sterk toegenomen. Gaspar concentreert zich te zeer op de betrouwbaarheid van de tekst, op de persoon van Van Ghistele en de auteur. Wat interpretatie van reis en verslag betreft, slaat hij de plank mis. De inleiding faalt in een poging de tekst van een historische context te voorzien. Maar natuurlijk is het prachtig dat deze bron door een nieuwe uitgave ontsloten is.

Arjan van Dixhoorn

I. Bejczy, S. Stegeman, M. Verweij, ed., *Gerard Geldenhouwer van Nijmegen (1482-1542). Historische werken. Lucubratiuncula de Batavorum insula. Historia Batavica. Germaniae Inferioris historiae. Germanicarum historiarum illustratio* (Middeleeuwse studies en bronnen LIX; Hilversum: Verloren, 1998, 232 blz., f49,-, ISBN 90 6550 033 2).

Waar zijn de Bataven gebleven? Volgens de hedendaagse archeologen overal en nergens. Het 'eiland der Bataven' van de Romeinse bronnen is niet meer te vinden: eilanden genoeg, maar etnische Bataven ho maar. Bataven als super-Germanen, frank en vrij? Nee, die zogenaamde Bataven (lieden uit het oosten die zich direct met andere bewoners mengden) zijn hier pas gekomen door de Romeinen. Vergeleken bij de vroege zestiende eeuw, toen een aantal humanisten op zoek gingen naar het Bataafse verleden, zijn we dus niet erg opgeschoten. Die humanisten wisten tenminste precies wie de Bataven waren — want dat stond in gezaghebbende antieke schriftelijke bronnen — en waren slechts onzeker over de vraag waar zij precies hadden gewoond: de zogeheten 'Bataafse kwestie'.

Een van de belangrijkste Nederlandse auteurs over de vroege Nederlandse geschiedenis is Gerard Geldenhouwer (1482-1542) geweest. Zijn vier historische studies, oorspronkelijk verschenen tussen 1520 en 1542 en deel van een belangrijk historisch oeuvre, zijn nu opnieuw uitgegeven met vertalingen in het Nederlands, aantekeningen en een korte inleiding. Hier zien we een humanistische geschiedschrijver aan het werk. Geldenhouwer interpreteerde de hem ter beschikking staande klassieke teksten met de grootste zorgvuldigheid. Hij wilde tot een beeld van het Bataafse verleden komen dat consistent was met de opvattingen uit de Oudheid, maar toch ook rekening hield met belangwekkende latere opvattingen en archeologische vondsten. Bovendien wilde hij aandacht vragen voor de historische continuïteit tussen dat verre verleden en zijn eigen tijd, want daardoor ontstond een vaste band met de door humanisten zo vereerde Oudheid. Daarom nam Geldenhouwer bijvoorbeeld in zijn *Historia Batavica* een naamlijst op van 'Bataafse koningen' van de legendarische Bato tot en met de hertogen van Gelre. Daarom ook deed hij zo diepgaand onderzoek naar het land der Bataven en kwam tot de conclusie dat dit niet uitsluitend in Holland kon hebben gelegen. Batavia was voor Geldenhouwer ongeveer: Holland ten zuiden van de Oude en de Kromme Rijn, de Betuwe en het land van Maas en Waal.

De edities en de vertalingen zijn met veel liefde gemaakt en uitstekend leesbaar, mede door de vele nuttige aantekeningen en het weinig voorkomen van drukfouten. Zowel de vakgeleerden

als de wijdere kring van belangsteilenden kunnen uiterst tevreden zijn over de inspanningen van de bewerkers in dezen. Helaas kan ik de inleiding niet echt loven. In plaats van een informatief stuk te schrijven over Nederlandse humanistische geschiedschrijving en de plaats van Geldenhouwer daarin, wordt de reeds elders verschenen en vrij vruchteloze kritiek op Tilmans herhaald over de vraag wie nu beter was in de behandeling van de Bataafse kwestie, Cornelius Aurelius (de auteur van de *Divisiekroniek*) of Geldenhouwer. Daar zit de belangstellende lezer nu echt niet op te wachten. Komisch doet ook de verzekering aan, dat Geldenhouwers beeld van de Bataafse vestigingsgeschiedenis wordt bevestigd door de hedendaagse archeologie. Het is mijns inziens niet zo interessant wie nu eigenlijk gelijk had — als dat gelijk ooit vast te stellen is. De humanistische geschiedschrijving over het eigen verleden is een veel belangwekkender onderwerp. Ik zet dit boek toch maar broederlijk naast Tilmans' werk in de kast.

M. E. H. N. Mout

NIEUWE GESCHIEDENIS

M. Laureys, e. a., ed., *The world of Justus Lipsius. A contribution towards his intellectual biography. Proceedings of a colloquium held under the auspices of the Belgian historical institute in Rome (Rome, 22-24 May, 1997)* (Bulletin de l'Institut historique belge de Rome, LXVIII (1998); Brussel, Rome: Belgisch historisch instituut te Rome, 1998, 452 blz., ISBN 90 74461 26 3).

De humanist Justus Lipsius (1547-1606), filoloog en neostoïsch filosoof, werd ter gelegenheid van zijn vierhonderdvijftigste geboortjaar geëerd met deze bundel waarin zijn betrekkingen tot vrienden en andere tijdgenoten worden belicht. Wie de geschiedenis van het humanisme bestudeert, kent het bestaan van geleerde netwerken en het belang daarvan. Humanisten schreven elkaar brieven en zonden hun werken rond, gingen bij elkaar op bezoek en namen presentjes mee, prezen en verketterden elkaar in geschrifte en, als het zo uitkwam, in persoon. Deze contacten vormden de voedingsbodem voor de ontwikkeling en uitwisseling van hun denkbelden. Geen enkele humanist, hoezeer hij ook — als Petrarca — de creatieve eenzaamheid mocht prijzen, leefde en werkte in isolatie. Integendeel: intellectuele weerklank, liefst gevolgd door — als het even kon eeuwige — roem, zocht en vond hij in de eerste plaats bij zijn medegeleerden.

Na een schets van het aan Lipsius gewijde onderzoek van het laatste decennium door Rudolf de Smet bespreekt Hilde de Ridder-Symoens het kader waarin zijn levensloop moet worden bestudeerd: dat van de universiteiten en de hoven, instellingen waar humanisten als hij em-plooi vonden. Aan het einde van de bundel wijdt Toon van Houdt dan ook terecht een originele bijdrage aan zijn verhouding tot de aartshertogen Albrecht en Isabella. Daaraan voorafgaand werkt Mark Morford uit wat hij in zijn boek *Stoics and Neostoics. Rubens and the circle of Lipsius* (Princeton, 1991) betoogde: Rubens, de wereldwijze kunstenaar én hoveling, nam van Lipsius' neostoïsche filosofie slechts over wat hem behaagde. Verder gaan alle bijdragen over de betrekkingen tussen Lipsius en een of meer geleerde tijdgenoten. Soms zijn die relaties aantoonbaar nauw en belangrijk geweest, soms slechts oppervlakkig of kortstondig.

Josef Usewijn heeft maar enkele bladzijden nodig om een trefzekere schets te geven van de man die in Lipsius' jeugd, tijdens zijn verblijf in Rome, de meeste indruk op hem maakte: Marc-Antoine Muret — misschien niet zo'n groot filoloog als Lipsius later zou worden, maar